

Цетинье, 16. јула

На нас су и прије, нарочито пак послније јавнога суђења на Цетинју, управљане многобројне тешке оптужбе. Нама се пребацује, да смо допустили, да се откривање једне зајере, наклоне по основама и перспекте по крајњем циљу, прошири до граница опште српске штете. Нама је замјерено кроз већи број југословенских листова, да смо се због тога огријешили о интересе Савеза. У листовима, који су стигли близу краја г. Николе Пашића, та је замјерка била увеличавањем и додатком, да смо се огријешили чак о интересе слојнога рада двију српских независних држава. Ни више ни мање, Црна Гора, тј. службена Црна Гора учинила је злочин према Српству. Она је, на основу поменутих оптужба, у овоме случају била демон српске среће и заједнице, док су други, који је клеветама оптужују, били само анђели народнога српскога добра! Шта смо требали чинити, па да не дадемо повода за такве оптужбе, ми не знамо, осим, ако се од нас није тражило и то, да савијемо врат, да равнодушно положимо главу на паш, те да сами туримо још и паш у руке опшјех, који су је хтели откинути. Ако у томе лежи наша кривица, отворено јавно је признати; ако не, онда и други треба да признају своју кривицу, и нека се јавно преда забораву.

Са наше стране није учиниено ништа што би службеним представницима братске или Србије било непријатно и што би могло доказати нашу некоректност према њима. Тај факт констатујемо, па ако се са противне стране може навести само нешто, чак би несправност нашега држања *могла бити доказана*, приправни смо то и признати. Ми међутим имамо доста оправданих разлога за жалбе, које не упућујемо из на чију адресу, али хоћемо да констатујемо само чињенице, из којих нека поштени српски свијет цијени, ко је тај, који је напао, а ко је тај, који је био нападан.

Непријатност, којој је био изложен нашљедник нашега пријестола ушлећен клевета, које су за вријеме Његова боравка у Биограду на крунисању и повратка отуда биле просиране против Њега и нас кроз листове, блиске ајеродравним тамошњим круговима, још је у живој успомени. Чињеница је, да са домаћинских страна те клевете против узвишенога госта нијесу биле демантоване.

На једноме јавноме скупу у Биограду један од учесника рекао је: *да Краља Никољу треба убити*.

На томе скупу било је угледних лица, која су веома близу службеним круговима, и она на тај испад не само да нијесу реагирала, него

ни онај, који је учинио испад, никакко није позиван на одговор.

Противно јасноме наређењу српскога закона о штатни, који категорички забрањује домаћим листовима да смију пријећати стране владатеље и њихове домове, наш је владатељ у напредне четири године стајно, али некажњено пријећан и клеветан преко неких биоградских листова. Ни један од тих листова никад до сада није био забрањен. Два од њих, који су тумачи жеља и погледа, по подножају угледних лица, дошлеци су у скоро најружније клевете и упреде против нашега владатеља, па ипак нијесу били забрањени. Док се тако чини према нашем владатељу, према другима се, из законских узрока, другачије поступа. Српска полицијска власт по званичној дужности, на основу закона о штатни, приморана је да забрањује листове, који садрже увреду и клевету страних владатеља, али она ту дужност до сад није вршила, кад је био у питању наш владатељ.

На земљишту Србије нападнута су прибојанства и скотанства неки наши неадекватни, по једном Црногорски војска је изаша из својих потисних граница, притисла нашега владатеља. Нико их није позвао на одговор. Неки од њих, као страни поданици, излажу у Србији и јавно, преко кога стајно нападају Црну Гору и наш владатељски дом. Нико их није позвао на одговор, ни на такву радњу забрањује.

У Србији се штатнају јавно и отворено прокламације, којима се народ у Црној Гори позива на револуцију и на оружје против свога владатеља. Прокламације власт не конфискује, и ако је то по закону дужна учинити, а министар предсједник Пашић, на братски протест нећа наше владе, одговара, да је та прокламација само позив на политичку борбу! Позив на политичку борбу у Црној Гори, са територије братске Србије!..

На земљишту Србије би склоњена зајера против живота нашега владатеља, чланова династије и постојећег стања у Црној Гори. Зајера се издавна спрема, посе се у ту сврху бомбе из Биограда на Цетинье, и све то не за српска полицијска власт!

Подизке се оптужба, *истина не са наше службене стране*, да су бомбе против живота нашега владатеља справљене у српскоме војном арсеналу у Крагујевцу, и да су у томе послу имали учешћа и неки српски поданици. Са српске службене стране још никакко није доказана неистинитост те оптужбе, већ је орган Пашићеве владе огранично се само на то, да јавно текстуално: *„ако су бомбе направљене у Србији, то не значи, да су наши службени лица учествовала у зајери“*.

Ми нијесмо ни рекли, да је службена Србија учествовала у зајери, нити желимо да се у то упуштамо. Ми смо само констатовали горњи факт, да која ипак одговорност носи службена Србија, јер да је она хтјела, њих не би било. Ми тражимо, да се доказима потврди постојање изрећаних факата, па ако се то успије, онда смо одмах приправни рећи: да смо ми свему криви и да ћемо ради слоге радо жртвовати г. Томановића, па кога се без икаквих основа бацају клевете, и не само г. Томановића, него и свакога, јер Црногорци не желе имати ни према коме обзира кад је у питању општи српски интерес.

Дакле, још једном сводимо све горе наведено у факта: 1.) наш је најљепши пријестоло као гост у Србији клеветан и није био узет у заштиту; 2.) на сред Биограда јавно је тражена глава нашега Господара; 3.) биоградске листове, који клеветају и пријећају нашега владатеља и владатељски дом, нико не забрањује, и ако обротно прописује српски закон о штатни; 4.) неки наши поданици нападају на српско земљишту уочишта, да би отуда, пратице међународном обавези, могли јавно пријећати владатеља нашега; 5.) у Србији је склоњена зајера против постојећег стања у Црној Гори; и 6.) на Србије долазе у Црну Гору бомбе, којима има да се баца у ваздух двор нашега владатеља.

Нека се ово докаже као неистинито, сва ће Црна Гора једнодушно замолити нашега Господара, да отпусти владу г. д-ра Томановића, и наша родољубива Народна Скупштина прва ће бити тумач такве молбе и потражити, да се позову на одговор сви, који буду криви. Дотле пак ми ћемо и на даље хладнокрвно одбијати од нас клевете, склајајући са себе сваку одговорност.

Српска грозница

Од плавана Дунава и Бранкова Стражилова до Душанове пријестонице Скопља, од разувданог Тимока до високих далматинских Динарских Гора и цвјетних обала поред модре пучине Сињег Мора, гдје год се српски збори, мисли, осјећа и пјева, захватила је цјелокупно тијело нашега народнога живота нека тешка и до сада нечувена болестница. Српско племе тешке преживљује дане, српској мисли као да су оборена крила, српскоме духу понестало прегнућа и српски редови неустрашивих бораца остали су без довољнога броја свјесних вођа, узорна карактера, прожетих идејом општега задатка и готових на жртве до самопрегорења.

Племе наше налази се у јези, очекује нешто ново и боље, с правом тражи освитак љепше будућности, али се слабо чему доброме нада. Болест, којој су узроци мно-

го више унутра, него ли споља; болест немиле и тешке, која му синје срж народне енергије и пенија сокове општих идеала, руши му отпорну снагу и скида га са висине оптимизма на ниво зловоље према себи и свему. Племе наше налази се у грозници пометње и несрећености, клонулости и летаргије.

Кроз позине политичара и списе књижевника струји свакога дана бол и јук причања тешкога и болеснога стања. На скуповима народних људи, кроз уста говорника и проповједника чује се врло често, шта нас боли и гдје нас боли, али се љекари не јављају. Сви причају да српски народ готово у свијема крајевима, које насељава, преживљује мучне дане; сви веле, да данашњи Душанови потомци нијесу дорасли задатку, који их чека, и сви због тога све окривљују.

Да, мутно је небо српске садашњости.

Бакани раздора, свађе и пркоса разнел се мало те не у све крајеве српских земаља. Помилуједи протрчахе испред пријех, рушећи обнре реда и учтивости. Млађи се дрском сједошћу испрсише испред старијих, који би им требали да буду вође и учитељи. Навиједи полетјаше на приј мјеста народних рдова тако наертљиво, безобзирно и бездушно, да се свијест повуконсе у позадине редове, не желећи од једнога зла стварати два. Подигли су такву вику пријих ријечи подених фраза и пометних изјави, да се од ње не може чути ријеч народне савјести, стало-желе разборитости и мудроста, сјета некуства и прекаљености. Борбу за опште добро замјенили су паничком агитацијом око избора народне материјалне вође и грабежом око власти, части и сласти. Начела учинише фарзлом, прамамљивом и нејерном, да би лакше били обманути нејерни и лажови. У начелима су сви племенити, добри, узвишени, патриоте, демократе и борци за народно добро; у начелима се слажу на пашру, док у стварноме раду, у већим концепцијама, у дубокоме знању, у далеким посљедицама и озбиљним мислима већина их је скучена, ситна, необалана, себична. Начела корисна рада леже у мртвијем писменима на хартији, а у срцу и у духу ухватили су корјена злоба, завист, зло и страст рушења. Гдје год видете српски скуп на коме се ваља људски договорити, изметне се из њега котегија, везана не начелима општега добра, већ заједничком личним интереса, и она се наметне за тиранина туђој савјести, доброту и простодушности. И тако се све даље тетурат и ко-трља под звуком пјесме „за Српство и народ“, у ствари са тежином већим дијелом ка циљу појединачна. Сви причају о слободоумљу својих погледа и траже владу свију над свијема, док мало те не сви желе само своје ја да прибаве важности. Слобода ња је орнамент језика, а у души је појединачна тиранија у минијатури. Вихор опште пометње и забуне како у правцу рада, тако у погледу онога, шта се хоће и чему се тежи, нишчупао је из духова основе родољубља и моралних принципа, који

Италија и одговорно уредно прегледа Божо Новковић.